

Motion till riksdagen 2007/08: MJ380

av **Per Svedberg (s)**

Fäbodrar

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i motionen om att förbättra förutsättningarna för fäbodrar och bruk av desamma.

Motivering

Fäbodrar fanns ursprungligen i större delen av mellersta och nordligaste Sverige, från en linje norra Bohuslän–Uppland. Kärnområdet utgjordes av Värmland, Dalarna, Härjedalen, Medelpad och Ångermanland. För inte så länge sedan var fäbodarna en viktig förutsättning för överlevnaden i stora delar av vårt land. För hundra år sedan ingick 20 000 fäbodrar i landet som väsentliga delar av levande jordbruksföretag. Vid en ny inventering 1980 beräknade man beroendet av fäbodrar till ca 200 företag i hela landet. I Jordbruksverkets andra utvärdering av miljö kvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap (utkast 2007) framhålls att endast ett fåtal av dagens fäbodrar på ett tydligt sätt speglar det förindustriella samhällets fäboddrift. Verket anser det angeläget att uppmuntra till traditionellt bruk. Myndigheten föreslår att mängden fäbodrar i bruk inte får understiga 230 stycken. Antalet överensstämmer med antalet fäbodrar som har åtagande för miljöersättning. Vid en inventering 1990 fanns endast 139 fäbodrar kvar i drift.

Bevarandet och utvecklingen av fäbodmiljöerna måste ses som en särskild fråga som inte blandas samman med vanlig svenskt jordbruk. Detta överensstämmer också med intentionerna i konventionen om biologisk mångfald och innehållet i dess artikel 8 j. Inom dagens fäbodområde, Gävleborgs län, Kopparbergs län, Jämtlands län, Värmlands län, Västernorrlands län, är bevarandet av fäboddrift en angelägen fråga för natur- och kulturmiljövärden. Denna spillra av det svenska kulturarvet är nu i en position så nära det fullständiga försvinnandet att särskilda åtgärder är motiverade. Fäbodbruket ställs

Fel! Okänt namn på

idag inför många problem, vilka både handlar om ekonomi och om regler av olika slag.

De svenska fåbodarna är viktiga för att upprätthålla ett unikt odlingslandskap med starka regionala särdrag, och de representerar en viktig kulturbärande tradition. Fåbodarna är viktiga från miljösynpunkt då de slår vakt om våra naturliga betesmarker och inte minst är en förutsättning för skogens unika betesbiotoper. Det är en nationell angelägenhet att bevara möjligheterna till fåbodbruk i traditionell form. Den mångåriga betes- och slätterhävden har format en unik biologisk mångfald där utrotningshotade lantrasdjur ingår som en viktig komponent. Miljöerna är ett fint svenskt bidrag till det internationella kulturarvet. Bevarandet är emellertid nödvändigt inte enbart av antikvariska eller agrarhistoriska skäl. Inte minst viktigt är att ha referensområden vid uppbyggnaden av ett långsiktigt hållbart jordbruk. Ett bevarat fåbodbruk är en möjlighet för en utveckling av landsbygden och att finna vägar till ett lågenergijordbruk.

Fåbodbruket är den verksamhet i dagens jordbruk som bäst fyller de krav som ställs på hur vår miljö ska användas. Professor Lars Kardell vid Lantbruksuniversitetet har visat att i traditionellt fåbodbruk kan insatsen av en energienhet generera ett uttag av fyra medan mjölkproduktion i modern form kräver en insats av tre enheter för att avkasta en.

Motiven för dagens fåbodbrukare är inte ekonomiska, utan det handlar om omsorgen om kulturlandskapet och en livsstil. Men för att dessa idealister skall upprätthålla denna omistliga tradition krävs ändå vissa förutsättningar av ekonomisk och praktisk art. Fåbodbruket saknar oftast stöd i avtal eller fastighetsbildning – betet sker i det närmaste helt med stöd av sedvanerätt.

Den enligt lagen fastställda rätten till gemensamt bete utgör en viktig del av fåbodbrukets förutsättning. I fåbodbruket betas av tradition även täkterna, marken kring fåbodbyggnaderna, bl.a. som nattfällor. Sedvanan säger att var och en stänger om de områden som man vill skydda från betande djur. En tingsrättsdom visar att sedvänjan att var och en stänger om sitt är ifrågasatt och hotad och därmed förutsättningarna för ett fortsatt fåbodbruk. I trakter med stark ägosplittring är detta hot mot fåboddriften en realitet.

Fåbodbruket kan också ha problem med att under enkla förhållanden klara vissa av Livsmedelsverkets krav vad gäller livsmedelshygien. Man måste fundera kring hur reglerna kan konstrueras så att de både garanterar livsmedelshygien och fåbodbrukarnas existens. Reglerna måste anpassas för fåbodarnas mycket speciella karaktär och tradition.

Få områden i svensk ekonomi besitter en sådan möjlighet till ökning av sysselsättning som turismen. Många av dessa nya jobb kan komma i skogslänen, förutsatt att man använder de tillgångar som finns på rätt sätt. Sveriges produktprofil utomlands är framför allt uppbyggd kring landskapet, tillgången på orörd natur och en bra miljö, kombinationer av natur- och kulturupplevelser. Där har fåbodbruket en roll att spela. Fåbodbruket kan bli en unik del av upplevelseturismen. Ett vidareutvecklat fåbodbruk kan även vara en del i utvecklingen av det fjällnära jordbruket. Genom att utveckla turism-, mat- och upplevelseföretagande kan dessutom fåbodbruket vårdas och vidareutvecklas, samtidigt som en levande, dynamisk kultur bibehålls utvecklas och bevaras.

Fel! Okänt namn på

Som läget ser ut idag hotas en av de från nationell och internationell synpunkt värdefullaste delarna av det svenska kulturarvet. Före vårt århundrade gav fåbodbruket en särprägel åt livet i stora delar av Sverige. Fåbodkulturen är inte bara viktig utan också en mycket uppskattad del av det svenska kulturarvet. Därför är det utomordentligt angeläget att åtgärder vidtas för att rädda de få fåbodar som ännu brukas och förutsättningar ges att återuppta bevarade anläggningar, som tillfälligt (?) är tagna ur drift. Efter förhandlingar med EG-kommissionen föreslås vissa ändringar i stödsystemet i förhållande till tidigare besked. Om ersättningen för fåbodbete halveras från 7 000 kronor per djurenhet och år till 3 500 kronor är stora värden för samhället hotade. Särskilt drabbade är större brukare, som när verksamheten stabiliseras skulle kunna bygga upp företag av en sådan dimension att de genererar en självbärande verksamhet. De gäller våra mest hotade betesekosystem och det gäller traditionell kunskap om hur biologisk mångfald kan brukas på ett långsiktigt hållbart sätt. Detta förutsätter också ett stödsystem som accepterar all mark med dessa biologiska värden.

Med hänvisning till vad som anförs i motionen vill jag understryka vikten av att noga följa den fortsatta utvecklingen för fåbodbruket samt att regeringen verkar för att förbättra förutsättningarna för fåbodar och bruk av det samma.

Stockholm den 3 oktober 2007

Per Svedberg (s)